

Junior internet essay 2020

Eugénia Ficková

“Ako môžem rozpoznať dezinformáciu?”

– texty ľubovoľného literárneho útvaru na vyhlásenú tému. Rozsah súťažného textu musí byť minimálne 1000 znakov. Text musí byť dostupný na webovej stránke.

DEZINFORMOVANÁ

Odkedy som sa naučila čítať, stala som sa informovanou bytosťou. Zamilovala som si ten pocit. Vedieť. Vždy som verila, že to, čo nachádzam v knihách je nesporná životná múdrosť. Potom som v knižnici objavila sekciu odbornej literatúry a moju myseľ pohltil Fakt. Istota.

O niekoľko rokov neskôr trpko uvažujem, kde nastala chyba. Možno je to len vo mne. Musí to tak byť.

xxx

Masa ľudí bez štipky súcitu tlačí svoje telá proti mne. Postupujú vpred, bez zastavenia si prerážajú cestu. Obzriem sa, čo im bráni pokračovať, no nikoho nevidím. Stojím tu len ja. Prečo mi nedovolia prejsť?

Čosi mi vrazí do hrudníka a ja zrazu nemôžem dýchať. Pomaly sklíznem pohľadom dole, kde mi na bielom tričku svieti červený nápis. Nevieť ho prečítať, ale bolí.

Dez...Dezorientovaná? I keď sa tak cítim, nie je to ono. Zamrazí ma.

Dezinformovaná.

„Prečo nám neveríš?“ roboticky mŕtve hlasy davu mi dunia v hlave.

„Bojuješ proti pravde. My sme pravda.“

Chcela som otvoriť ústa a povedať, že ma neoklamú. Poznám fakty.

Chcela som, aby pochopili, že je to jasné.

Oni nie sú pravda, lebo tá nikdy nekráča s davom.

Chcela som kričať.

Neumlčia ma. Nikdy. Nebudem mŕtvou rybou.

„Ale ty už predsa mlčíš.“

Pozriem si na tričko. Písmená sa spili do jednej krvavej škvrny. Zamrazí ma. Hlas mi šepká do ucha a ja viem, že má pravdu.

„Ty už predsa mŕtva si.“

xxx

Ráno si nedokážem spomenúť na svoj sen. Dám variť kávu a zvažujem, ktoré topánky si dnes vezmem do práce. V rádiu šumí hlas moderátorky, ktorý nevnímam.

„...veria, že situácia, ktorá...neprijateľná...protestujúci vyšli do ulíc...premiér na tlačovke...podľa neho... tvrdil, že dezinformovaní...nesúhlasí...”

Odrazu mám pocit déja vú, husia koža mi naskočí na ramenách. Napadne mi, že v noci som sa skutočne nevyspala tak, ako by som potrebovala. Kvôli čomu to bolo...?

Kým odchádzam z domu, snažím sa spomenúť si, no zamestná ma hľadanie kľúčov od auta.

Nohou stlačím spojku a zaradím jednotku. Zamračím sa. Púšťam plyn a pritom vypustím z hlavy ťaživú myšlienku.

Zrejme to nebolo nič dôležité.

xxx

V práci je dnes rušno. I keď sa zdá byť všetko normálne, cítim sa, akoby mi niečo unikalo. V tom, ako sa díva skupinka z vnútornej bezpečnosti na obrazovku s fotkami ktoréhosi miesta činu, je niečo bezcitne nervózne.

Šéf nás zvolal do zasadačky. Odrazu mi prišlo zvláštne, že na tejto narýchlo zvolanej porade sedia len ľudia z verejného. Čo sa tu deje?

„Včera pred štvrtou zaútočilo dvanásť členov Hnutia v budove parlamentu. Ozbrojený útok. Museli mať pomoc zvnútra, inak by sa nedostali dnu tak nenápadne. Bolo to plánované.”

„To nedáva zmysel. V tom čase tam už nikto neostáva.”

„Včera tam mala byť tlačovka....hm...nepamätám, ktorá strana.”

„Ale oni predsa skončili skôr, nie?”

„Podarilo sa ich chytiť?”

„Áno.” Z šéfovho hlasu sa mi zasekne dych.

„Hovoril s nimi už niekto?”

„Všetci dvanásť boli zastavení ochrankou. Sú mŕtvi. Počas prestrelky to schytalo aj niekoľko členov opozície. Bol to masaker.”

Pomaly som vydýchla. Nechápem. Nerozumiem tomu. Verila som, že Hnutie robilo správnu vec. Ako mohli...! Obyčajní vrahovia.

„Ale, pane, Hnutie sa pred tromi týždňami verejne vyjadrilo, že ich aktivity sú striktne pokojné. Sú to pacifisti.”

„Prečo by práve teraz urobili takú chybu? Verejnosť im bola naklonená, ale toto je cez čiaru.”

„Potrebujem, aby ste spísali vyhlásenie. Toto sa dlho neututle. Potrebujeme stanovisko agentúry pre verejnosť. Vychádzajte z toho, čo som vám povedal. ”

Konečne som sa odhodlala niečo povedať. „Pane, nebude lepšie počkať na výsledky expertízy? Predsa len, konanie Hnutia nedáva zmysel. Prečo by útočili v čase, keď bola v parlamente len opozícia? Navyše práve pred voľbami? Ide to proti všetkým ich vyjadreniam a cieľom.”

Prevrtával ma pohľadom. Potom ľahostajne pokrčil plecami. „Sú to blázni. A vy by ste mali robiť svoju prácu, nie rozmýšľať nad vecami mimo vaše kompetencie. Verte mi, moje informácie sú overené.”

Sklopila som oči. Kým neodíšiel, už som ich nedvihla. No prestať nad tým premýšľať som nedokázala. Niečo mi nesedelo.

xxx

Splnila som svoju povinnosť. Ešte pred obedom som vedeniu odovzdala oficiálne vyjadrenie. Tu moja práca končí. Ostáva mi už len pustiť to z hlavy. Ako vždy: splniť pokyny, nezamýšľať sa nad dôvodmi a zabudnúť.

Lenže dnes to nejde. Neustále ma obchádza nepolapiteľná myšlienka na opozičný masaker, ako ho pomenovali kolegovia pri obede.

„Verejnosť je v šoku. Médiá zatiaľ nedostali žiadne oficiálne informácie, ale o to viac hoaxov sa rozšíri. Nechápem, prečo všetci mlčia. Musia vedieť, že sa tým akurát rozšíri chaos a panika.”

Možno to je plán, napadne mi. Chut' do jedla ma dávno prešla.

xxx

Vošla som do garáže. Zdržala som sa v kancelárii, i keď väčšinu času som namiesto práce strávila na internete. Hľadala som akúkoľvek informáciu o tom, čo sa stalo, ale nikde nebolo nič dôveryhodné, len pár narýchlo zosmolených článkov od pseudonovín, každý preplnený inými informáciami bez zdrojov, nejaké sarkastické statusy a pár zrejmých konšpirácií. Najzaujímavejšie bolo, že Hnutie mlčalo.

Oprela som si hlavu o volant. Začínala ma bolieť, preto som pootvorila okno.

Prišlo mi to ako priznanie. Prečo sa nevyjadria? Potrebujem ich uhol pohľadu, potrebujem pochopiť, čo sa stalo.

Ale to nepôjde, napadlo mi. Mŕtvi to nevysvetlia.

Z myšlienok ma vytrhol hlas. „...nie, nie, to je v poriadku...i keby, nebudú im veriť...boli sme prví...áno...samozrejme...to je len jeden

problém...zranený, bude v niektorej z nemocníc...dlho neostane...jasné, poriešime ho...”

Kroky, šramot, štartovanie motora. Osamela som v garáži. Ako z blbého filmu, prebleskla mojou spomalenou mysl'ou myšlienka. Zdvihla som otláčené čelo z volantu a potom ním pre istotu ešte raz buchla späť.

Toto nemôže byť pravda.

xxx

Neviem, ako som sa dostala domov. Cívela som do stropu niekoľko hodín a spracovávala dnešný deň.

Už dlhšie som vnímala, že ma moja práca nenapĺňa. Spočiatku to bol splnený sen, ale neskôr...mám pocit, akoby sme robili niečo nesprávne.

Verejnosť stráca dôveru v spravodlivosť. A ja? Ja vidím dovnútra tejto prehnitej demokracie, ktorá je ako hybrid cedníka s lievikom.

Keď mi hovorili, že je nerozumné oboznamovať spoločnosť s niektorými detailami, vraj aby sa nevyvolala panika, brala som to ako múdry nápad. Potom som zistila, že ani nám nevraveli zďaleka všetko. Dokonca som mala podozrenie, že v mnohých veciach klamali.

A my sme tie klamstvá šíрили do éteru, napadlo mi. Nikdy som nemala odvahu babrať sa do toho, ale hnevalo ma to. Ľudia majú právo poznať celú pravdu, nielen nejaké oklieštené a zjemnené omáčky.

Ale kde sa dá zohnať pravda? Ako mám vedieť, kde leží, kto ju drží v ktorom trezore a ako ju mám spoznať medzi tou hromadou klamstiev?

Zaspala som s myšlienkou, že existuje niekto, kto rozhoduje o každej mizernej informácii na svete. Ak ho raz stretnem, niekde ho pritlačím o múr.

xxx

Spadla som z postele, keď zazvonil budík.

Spomenula som si na včerajšok, útok, mŕtvych, garáž a toho zraneného, čo spomínal šefo. Pretrela som si oči a do hlavy mi udel blesk, až som vyskočila na nohy. Obrazne, samozrejme. Úsmev, čo sa mi zjavil na tvári, musel vyzeráť desivo, ale mne to bolo jedno.

Vedela som, čo dnes urobím.

xxx

Moje telefonické divadlo s horúčkou a začínajúcou chrípkou mi v práci zožrali aj s navijákom.

To už som sedela v aute a mierila do prvej nemocnice. Snád' dnes budem mať viac šťastia ako rozumu.

XXX

Pokúsila som sa myslieť ako zločinec a ono to vyšlo! Postrelený muž, snažiaci sa o nenápadnosť bol nájdený mojou osobou už na druhý pokus. Bez väčších problémov ma pustili k pacientovi. Aspoň na niečo je dobrý ten malý dokladík v peňaženke, keď už nefunguje na predavačky v Tesco.

Pred bielymi dvearmi ma zajala nervozita. Vedela som, že ten muž je pri vedomí a nebude sa mu páčiť moja prítomnosť. Nadýchla som sa a vošla.

Tvár so strniskom ma neprekvapila. Akoby všetci zločinci ležiaci v nemocnici mali vyzerat' presne tak, ako on. Keď sa dvere zabuchli, strhol sa a pri pohľade na mňa hneď aj stuhol.

Asi som nevyzerala ako typický nájomný vrah.

„Prepáčte, chcela by som s vami len hovoriť...o tom, čo sa stalo včera v parlamente-”

„Netuším, o čom hovoríte,” skočil mi okamžite do reči a chystal sa zazvonit' na doktora. Okamžite som k nemu priskočila a zabránila mu v tom.

„Prepáčte”, zopakovala som pomaly, „je mi jasné, že mi neveríte, na vašom mieste by som na tom bola rovnako. Viem, že sa vás zrejme niekto chystá... zlikvidovať a vlastne preto som tu. Neverím...že to, čo nám tvrdili, je pravda. A ja potrebujem vedieť pravdu. Musím ju vedieť.”

„Nebojíte sa prísť si len tak za zločincom?“ uškrnul sa sarkasticky, ale ja som tam zazrela niečo viac a odrazu som mala istotu.

„Neverím, že ste zločinec. Teraz sa pokúsim získať ja vašu dôveru a potom mi snád' pomôžete napraviť to, čo sa tu pokazilo.“

A tak som mu povedala všetko, od začiatku mojej kariéry až po podozrenia o zámernej modifikácii informácií.

xxx

Prvé, čo mi povedal, bolo: „Vy mi možno uveríte, ale ľudia vám veriť nebudú. Vláda...dezinformovala spoločnosť ako prvá. Všetci tomu teraz veria. Máte predstavu, ako by ste chceli dosiahnuť opak? Že by odrazu rozoznali celý ten nechutný hoax od skutočnej pravdy?“

„Najprv mi povedzte tú skutočnú pravdu, keď sa už bavíme o nechutných hoaxoch,“ pobavene som sa zaškľabila nad jeho výberom slov.

Tentoraz sa zaškeril on. „Ono je to v podstate prosté, keď poznáte situáciu. To, čo sa stalo v parlamente, bol vrchol dlhoročného boja. Pokojne sa oprite, ja sa pokúsim vysvetliť to čo najjednoduchšie.“

xxx

Keď skončil, cítila som sa trochu konsternovane. „Dajte mi minútku, prosím, nech si to spracujem...“

Trpezlivo a bez výrazu v tvári čakal, ako zareagujem. Presne o minútu som vyletela z kresla a naštvane začala pochodovať po miestnosti.

„To je...to je...argh. Na toto ani neexistujú slová! Hnus!” Mlčal. Klesla som do kresla.

„Dôkaz,” hlesla som. On sa zmätene zamračil, tak som to už pokojným hlasom rozviedla:

„Odpoveď na vašu otázku. Riešenie. Dôkaz. Chápete? Chceli ste vedieť, ako dosiahnem, aby ľudia rozoznali pravdu od dezinformácie? Presne tak, ako ju donútite rozoznať mňa! Neberte to zle, ale po všetkej tej špine, čo sa začala objavovať, už nikdy ničomu neuverím, ak neuvidím dôkaz. To, čo ste mi povedali, znie tak odporne, že si nedokážem predstaviť, žeby sa to tu naozaj stalo...” celkom ospravedlňujúco som sa naňho pozrela. Dúfala som, že ho moja reakcia nesklamala, ale ja som konečne pochopila, čo odlišuje klamstvo a pravdu.

Chvíľu na mňa hodnotiaco hľadel, a potom sa zoširoka úprimne usmial. „Toto, moja drahá, je najrozumnejšia vec, akú ste dnes povedali. Už som sa bál, že ste tak naivná, ako vyzeráte. Gratulujem, presvedčili ste ma. Pomôžem vám.”

„Čo-že?” spadla mi sánka a on sa zasmial, i keď okamžite zmraštil tvár bolesťou.

„Ale no tak! Chcem odhaliť pravdu celému svetu ešte viac než vy. Teraz som dostal šancu. Dostaňte ma odtiaľto a môžeme začať.”

„S čím?” totálne ma šokoval, môj mozog si zrejme odskočil na obed.

„So zbieraním dôkazov, samozrejme.”

xxx

Popravde, nebolo to tak jednoduché, ako som očakávala. Môj nový spolubývajúci bol vlastne hľadaný zločinec, navyše zranený, a ja som chodila do práce, takže nám chvíľu trvalo skordinovať sa.

Najťažšie bolo určiť, kde začneme so získavaním informácií. Môj byt sa za niekoľko týždňov zmenil na byt Sherlocka Holmesa, polepený papierikmi, bločkami novinovými výstrižkami a kadečím...

Ale skutočná makačka začala až potom. Niektoré dni som sa cítila ako novinárka z bulváru, iné ako člen kágebéčky. A potom prišiel zvrát v podobe mladého investigatívneho novinára a, mimo záznam, aj jedného amatérskeho, ale zato veľmi šikovného hackera, ktorí mali asi osobný záujem a schopnosti pomôcť nám.

Postupne sa ukazovali veci, ktoré mi na začiatku ani nenapadli. Vedela som, že ten útok bol len vrcholec ľadovca, i tak ma niektoré veci priam šokovali.

Na stene mi viseli fotky troch najmocnejších mužov krajiny a ja som sa občas pýtala sama seba, či to bol dobrý nápad.

xxx

Oprel sa o stoličku a vyložil nohy na stôl. Podala som každému z nich šálku čaju. Sedeli sme takto každý večer posledných pár dní.

Zaklonil hlavu. Ja som sa zadívala na vypnutý notebook.

„Hotovo”, oznámil nám so zavretými očami.

Srdce mi poskočilo, keď sme sa na seba všetci unavene usmiali.

xxx

Verejnosťou otriasol šok, už druhý za poslednú dobu. Informácie, ktoré zahltili médiá, vyburcovali ľudí ku protestom a žiadostiam, ktoré viac nemohli byť ignorované. Fotky, videá, výpisy komunikácií, svedkovia či zvukové záznamy a dokumenty, to všetko podporovalo výpovede dvoch ľudí, ktorí boli v dianí nešťastne priamo zainteresovaní.

Márne sa premiér sťažoval na poburujúce osočovanie, zbytočne sa predseda odvolával, že všetko sú to klamstvá. Len jeden muž mlčal - môj šéf.

Dôkazy nepustia.

A tak to vyšlo najavo. Presne si pamätám, ako som to počúvala v nemocničnej izbe.

„Opozícia dlho bojovala proti súčasnej vláde, ktorá sa držala pri moci niekoľko období, aj napriek mnohým obrovským kauzám. Bolo tomu až ťažko veriť, akoby za nimi stálo niečo, čo malo obrovskú moc.

Situácia v štáte sa tak vyhrotila, že vzniklo Hnutie, ktoré sa snažilo odhaliť korupciu a nekalé praktiky na vysokých miestach. Nebáli sa hovoriť, upozorňovať a konať, čo sa im stalo osudným.

Keďže stáli oba celky v podstate na tej istej strane, médiá začali spájať opozíciu s Hnutím a ľudom sa to zapáčilo - že niekto bojuje za spravodlivosť a súčasne im dáva nádej na zmenu.

Vláda to, naopak, zobrala ako útok na seba. Nemohli to dať najavo verejne, lebo, ako sa hovorí, trafená hus zagága. Prišli s geniálnym plánom, ako zabiť dve muchy jednou ranou.

Pozvali nás, ľudí z Hnutia, do parlamentu, kde sa malo konať okrem tlačovky aj nejaké špeciálne zasadnutie. Preto sme tam boli. Obyčajní ľudia so zápisníkmi v taškách, boli sme zvedaví.

Prekvapilo nás, že budova bola takmer prázdna, z tlačovky odchádzali poslední poslanci, tak sme tam stáli, kým neodišli novinári. Viete, brali sme to tak, že sa presne na to čakalo. A potom, potom to bol už len masaker, o ktorom viete.

Len naopak. My sme nemali zbrane, to tí, čo tam čakali, na prvý pohľad výcvik agentúry, pre ktorú pracujete.

Naplánovali to, počkali na nás, šialene presne vypočítané. Zbavili sa takmer celej organizácie, ktorá ich obťažovala, a ako bonus aj niekoľkých

chudákov, čo nestáli na “správnej” strane. A potom to obrátili tak, že z toho Hnutie vyšlo ako partia teroristov.

Bol to fakt perfektný plán a jeho vyhotovenie si zaslúži Oscara, ale i tak tam sú nezrovnalosti. Prečo by sme útočili na opozičnierov? Sakra, čo by sme z toho útoku akože mali?

Úprimne nerozumiem tomu, že sa ľudia tak ľahko nechali obalamutiť.”

xxx

Díval sa mi priamo do očí, keď ho zatýkali. Vedela som, že budem ďalšia na rade. Bolo mi to v tej chvíli jedno. Chcela som naňho vyplaziť jazyk, pretože som vedela, že je neskoro.

Neumlčali ma. Už nikdy ma neumlčia.

xxx

Bolo jasné, že toto nie je koniec. Ľudia vyšli do ulíc, pravda sa začala pomaly ukazovať. Štát sa začínal meniť, verím, že k lepšiemu. Čaká nás dlhá rekonvalesencia.

Zistili sme, že proti klamstvám je možné bojovať, napríklad aj amatérskym detektívaním, ale najmä túžbou po pravde. Ľudia akoby pochopili, že je naozaj možné nájsť pravdu, aj keď je obklopená dezinformáciami.

Akokoľvek skryté, dôkazy sa vždy niekde objavajú. A potom už len stačí... vidieť a mať odvahy.

Odvahu bojovať za dobre informovanú spoločnosť.

The end